

MOSKVA U BELEŽNICI

Mihail Bulgakov

Bog Remont

Svaki bog se po nečemu razlikuje. Merkur, na primer, ima malena krila na nogama. Merkur je nepman i prevarant. A moj omiljeni bog je — bog Remont, koji se uselio u Moskvu 1922. godine; u radnoj je pregači, umazan krećom, smrdi na duvan. On je i mene zakačio svojim kistom i ja do danas nosim trag božanskog dodira na svom jesenjem kaputu, u kojem idem i zimi. Zašto zimi nosim jesenji kaput? Ah, da, u inostranstvu verovatno ne znaju da u Moskvi postoji cela jedna klasa, koja smatra da je moderno ići u jesenjem kaputu. Toj klasi pripada takozvana mlečka inteligencija i inteligencija buduća: polaznici radničkih fakulteta i dr. Uostalom, ovi poslednji ne nose čak ni kapute, nego neke kratke jakne. Pitate, zar im nije hladno?...

Koješta. Uopšte nije teško navići se.

Dakle, bilo je to u zlatnu jesen kada sam sa svojim prijateljem — specom¹ — izašao iz restorana. Unutra je bio hram boga Remonta. Stajali su jarići sa skelama, sa zidova su teklji beli potoci, prijatno je mirisalo na masnu farbu.

Unutra me je On i zakačio.

Spec je žudno udahnuo miris farbe i gordo rekao:

— Kako je lepo. Još samo godinu dana — i Moskva se neće moći prepoznati. Pokazaćemo mi njima (akcenat na reči »mi«) šta mi sve umemo!

Na žalost, spec nije stigao da pokaže bilo šta, jer je posle nedelju dana i on postao žrtva »boljševističkog terora«.

Da, da, odveli su ga u Butirke.²

A zašto, to niko ne zna.

Njegova žena je o tome uzbudeno rekla:

— To je bezobrazluk! Kao prvo, imaju li oni priznaniču? Neka je pokazuju ako imaju! Sidorov (ili Ivanov, ne sećam se više) je običan lažnik. Kaže, dvadeset milijardi, a nije dvadeset, nego samo petnaest!

Priznancice stvarno nema (nije ni spec toliko glup), i zato će spec uskoro pustiti. A onda će im on stvarno pokazati. Samo da se malo odmori u Butirkama.

Specia još nema, ali bog Remont je ostao. Možda zato, što makolik zatvarali specove, njih i dalje ostaje ogroman broj (po mojoj preciznoj statistici, u Moskvi ih ima 1.000.000, ništa manje!), ili zato što se može i bez specova, ali bog Remont je neumoran i rukama zidara, molera i fasadera stalno radi. Čak i sad ne prestaje, iako je već zima i pada mehani sneg.

Na Lubjanki, na uglu Mjasnjicke, stajalo je nešto neopisivo, nekakva straćara pokrivena polupanim crepovima i krhotinama od flaša. A sad je tamo zgrada; istina, jednospratna, ali ipak zgrada! Sa velikim izlozima. Sve kao što je red. U izlozima, istina, još ničeg nema, ali spolja već ponosno стоји natpis zlatnim slovima: »Trikotaža«.

Uopšte, čuda se dogadaju naočigled. Zjapeći prozori donjih spratova odjednom se zastakljuju. Još dan ili dva, i iz stakala se pale lampice... ili kaskade od tkanina, ili se pod zelenim abažurom naginje neka glava nad papirima. Ne znam kakva i očja glava, ali šta ona radi, to mogu da kažem i ne gledajući unutra.

Administrativiše.

I otvoreno kažem: tkanine — to je redu, a tolike glave — nisu potrebne. Pišu li pišu... Ali, izgleda da se sa tim ne može ništa učiniti.

Verujem da će tkanine i posude, kišobrani i obuća na kraju sasvim istisnuti čelave činov-

nike glave. I pejzaž Moskve će se prolepšati. Biće po mom ukusu.

Sa osećanjem zadovoljstva prolazim sada pasažima. Petrovka i Kuznjecki u sumrak blistaju od svetala. I spektar boja je žirok; u izlozima se osmejuju likovi rukotornih igračaka.

Liftovi su krenuli! Sam sam video danas. Smem li da verujem svojim očima?

Ove sezone su obnavljali, fasadirali, krpili. Sledеće sezone će, verujem, i graditi. Jesen, gledajući na kazane sa asfaltom kako bacaju odbleske adskog plamena po ulicama, podrhtavao sam od radošnog predosećanja. Građiće se, bez obzira na sve. Možda je to samo mašta pravovernog moskovljana. Ali, recite vi što hoćete, to je ipak Renesansa.

Moskovski epitalamij:

Pojem tebi, o bože Remonte!

1. »Cneč« — stručnjak za neku oblast, skovan do revolucije, poreklom iz nepreteleške sredine. Naziv se održao samo do sredine dvadesetih godina.

2. »Butirki« — pojam zatvora u Rusiji. Izgrađen u 17. v. tada izvan Moskve. Danas je u samoj Moskvi, i od osnivanja nije prestajao da služi svojoj svrsi.

Trula inteligencija

Poslednji put sam ga video u junu mesecu. On mi je tada došao, savio cigaretu i mračno rekao:

— Eto, završio sam univerzitet.

— Pa, čestitam, doktore — rekao sam ja sa osećajno.

Perspektive novopečenog doktora bile su ovakve: u zdravstvenom odjeljenju su mu rekli: »slobodni ste«; u domu studenata medicine su rekli: »pa, sad ste završili, i morate se iseliti«; u klinikama, bolnicama i sličnim institutima su mu rekli: »ne da primamo, nego otpuštamo«.

Dakle, potpuno beznade.

Posle toga je otisao i potonuo u moskovskom bezdanu.

— Znači, ništa od njega — mirno sam konstatovao ja, obuzet ličnim problemima (tzv. »borba za preživljavanje«).

Izborio sam se tako do novembra i spremao se za dalju borbu, kad se on neочекivano pojavi.

Sa njega je još visilo ono istrošeno odelo (bivši studentski kaput), ali ispod kaputa su vrije nove-novcate pantalone.

Po aristokratski ispeglanim ivicama nepogrešivo sam zaključio da su kupljene na Suharevki za 75 miliona.

On je izvadio futrolu od šprica i ponudio me debelom cigaretom.

Zapanjen, očekivao sam objašnjenje, i ono je odmah usledilo:

— Radim kao nosač u zadruzi. Znaš, osnovali smo simpatičnu zadrugu: šest studenata 5-te godine i ja.

— Pa šta to nosite?!

— Nameštaj. Imamo već i stalne poslodavce.

— I koliko zarađuješ?

— Pa, prošle nedelje 275 limunčića.¹

Ja odmah pomnožih $275 \times 4 = 1$ milijarda i sto. Za mesec dana!

— A medicina.

— I medicina. Nosimo nameštaj jednom-dvaput nedeljno. Ostalo vreme sam u klinici, radim na rentgenu.

— A soba?

On se nasmeja.

— Imam i sobu... Ispalo je zgodno... Znaš, nosili smo nameštaj u stan jedne glumice, i ona me pita začudeno: — Izvinite, a ko ste vi u stvari? Vi imate tako inteligentno lice! Ja sam, kažem ja, doktor. Da vidiš onda... Ponudila me čajem, popričali smo. Pita me, gde stanujem. A ja kažem — ne stanujem nigde. Mnogo mi je pomogla, da joj bog zdravlja. Preko nje sam i sobu dobio, kod njenih poznanika. Sa jednim uslovom: da se ne ženim.

— Je l' ti to tvoja glumica postavila takav uslov?

— Kakva glumica... Gazda. Kaže, samcu će izdati sobu, ali za dvoje — nikako.

Čocaran fantastičnim uspesima svog prijatelja, ja se zamisljavam pa rekoh:

— Eto, vidiš, svi su pisali: trula inteligencija, trula... A ta trula inteligencija je već izumrla. Posle revolucije je rođena nova, gvozdrena. Ona može i nameštaj da nosi, i drva da cepa, i da radi za rentgenom. Ja verujem — govorio sam zaneseno — da ona neće propasti! Ona će preživeti!

On se složio, duvajući mirisne duvanske dimove:

— Zašto da propadnemo. Uopšte nemamo nameru da propadnemo.

1. U tadašnjem moskovskom žargonu »milion« je bio »limon« (prev.).

Nadprirodni dečak

Juče ujutro na Tverskoj video sam jednog dečaka. Za njim je išla, otvorenih usta, grupa zaprešćenih građana oba pola i vukao se karavan praznih fijakeri, kao za pokojnikom.

Sa tamvaja broj 6 koji je baš prolazio visili su putnici i pokazivali prstom na dečaka. Ne

mogu da se zakunem, ali učinilo se da je pro-davačica jabuka pored kuće broj 73 zaridala od sreće, zabiljeni šofer je presekao cestu i zamalo što nije uteo u stanicu milicije.

Tek kada sam protrljao oči shvatio sam u čemu je stvar.

Dečak nije nosio oko vrata okačen sandučić sa bombonama, i dečak nije vikao krešavim glasom:

— Poslaničke! Java! Mursal!! Novinatčka-vozesvel...

Dečak nije otimao iz ruku drugog dečaka zgužvane limune i nije ga šutao nogama. Dečak nije imao u ustima cigaretu. Dečak nije psovao.

Dečak se nije gurao u tramvaj u živopisnim prnjama i, prelazeći pogledom preko sitnih lica spekulana, nije moljakao:

— Udelite... Hrista radi...

Ne, gradani. Taj jedinstveni dečak, dečak kakvog sam prvi put video, išao je odmereno i bez žurbe, sa lepotom toplova kapom s naušnicama na glavi, a na licu su mu bile ispisane sve one mile osobine koje uopšte može imati dečak od 11–12 godina.

Ne, to i nije bio dečak. To je bio pravi heruvim u toplim rukavicama i valjenkama. A na ledima heruvima je bila dačka torba, iz koje je virila pohabana sveskica.

Dečak je išao u školu 1-vog stepena da uči.

I to je dovoljno. Tačka.

Trilioner

Otišao sam u goste poznanicima nepmana. Dojadio mi je da odlazim piscima. Boemija je lepa samo kod Mirzea:¹ crveno vino, gospodice... Moskovska literarna boemija je deprimirajuća.

Dodeš i — ili ti kažu da sedneš na sanduk, a u sanduku — zardali ekseri, ili nema čaja, ili ima čaja ali nema šećera, ili u susednoj sobi gazdaričica peče rakiju i onamo se provlače neki ljudi sa naduvenim licima, pa sediš kao na iglama jer se plašiš da će doći da ih popapse, pa će i tebe s njim, ili ti (šta je još najgore) mlađi pesnici čitaju svoje pesme. Prvo jedan, pa drugi, pa treći... Ukratko — to je neizdrživo.

A kod nepmana je bilo predivno. Caj, limun, kolači, soberica, svuda mirisu parfemi, srebrne kašičice (primedba za zabrinutog stranca: samo platonos zadovoljstvo), čerkica svira na pianičinu »Molitvu device«, divan,nutkanje »Hoćete li malo šlagu?«, niko ne čita poeziju itd.

I samo jedna neugodnost: u odražajima ogledala malena rupica na pantalonama pretvara se u rupetinu veličine cajne tacne i treba je zaklanjati desnom rukom, a onda čaj mešati levom. A domaćica kaže, čarobno se osmehujući:

— Vi ste tako simpatični i zanimljivi, ali zašto ne kurate sebi nove pantalone? A usput i kapu...

Posebnoog »usput« ja sam se zagrcnuo čajem, i škrofilozna »Molitva device« izgledala mi je kao dans-makabri.

A onda se začulo zvono na vratima i spasilo me.

Ušao je neko, pred kime je sve pobledelo, pa čak i srebrne kašičice kao da su se skupile i postale naliku na polovni fraže.

Na prstu pridošlice je bilo nešto, što je podsećalo na krst na crkvi Hrista spasitelja pri zaslasku sunca.

— Dvedeset karata... Mora da ga je sa krune skinuo — šapnuo mi je moj sused za stolom — pesnik, čovek koji je u stihovima opevao drago kamenje a da zbrag neopisivog sroštva pojava nije imao šta je to karat.

Po kamenu od kojeg su se rasipali raznobojni zraci, po tomu, kako je na ramenima debole žene pridošlice ležao krzneni ogretac bez rukava, po tome, kako su pridošli oštroservale oči, ja sam shvatio da je pred mnom svih nepmana nepman, pa još, verovatno, iz trusta.

Domaćica je i sama zabilatala, zasjala je zlatnim krunićima, skočila im ususret nešto uzvikujući i »Molitva device« se prekinula na najlepšem mestu.

Onda je počela živa čajanka, pri čemu je nepman bio u centru pažnje.

Ja sam se uvredio (pa šta ako je on nempan? Zar nisam i ja čovek?) i rešio da se uključim u razgovor. Učinio sam to vrlo uspešno.

— Koliku platu vi imate? — upitao sam bogataša.

Istog časa su mi pod stolom nagazili obe noge. Na desnoj sam osetio pesnikovu čizmu (kriva, ugašena potpetica), na levoj — nogu domaćice (šiljata francuska štikla).

Ali bogataš se nije uvredio. Naprotiv, moje pitanje kao da mu je pričinilo zadovoljstvo.

— Mmm... kako bih vam rekao... Eto, ništa naročito... Dve–tri milijarde — odgovorio je on, šaljući mi sa prsta snopove svetla.

— A koliko košta vaš bri... — počeo sam ja i podskočio od bola.

— ... brijanje?! — izbacio sam, umesto »riljantski prsten«.

— Brijanje je dvadeset limuna — začudeno je odgovorio nepman, a domaćica ga je pogledala pogledom koji je govorio: »Ne obraćajte pažnju. On je idiot.«

I odmah su me skinuli sa repertoara. Domaćica je zavrkutala, ali zahvaljujući mom blistavom nastupu razgovor je već utorio u lumsku močvaru.

Kao prvo, pesnik je pljesnuo rukama i za-stenja:

— 20 limuna! Aj, aj, aj! (on se brija posle-nji put u junu).

Kao drugo, sama domaćica je lupila nešto u vezi sa preokretima u trstu.

Nepman je shvatio da se nalazi u društvu novčanih diletanata i rešio da nas postavi na mesto.

— Dolazi jednom kod mene u trust nepoznat čovek — počeo je on, blistajući crnim očima — i kaže: uzeću od vas robe u vrednosti 200 milijardi. Platiću u menicama. Izvinite, kažem ja, vi ste privatnik i... gde mi je garancija, da su vaše cenjene menice... Molim, uverite se sami — kaže on. I izvadi knjižicu svog tekućeg računa. I šta vi mislite — nepman je pobedno prešao pogledom po prisutnima — koliko je on imao na tekućem računu?

— 300 milijardi! — vilknuo je pesnik (taj pro-kleti sankilot nije u životu imao više od 50 limuna).

— 800 — rekla je domaćica.

— 940 — ropko sam pisnuo ja, pokupivši no-ge pod stolicu.

Nepman je izdržao dramsku pauzu i rekao:

— Trideset tri triliona.

Tu sam se ja onesvestio, i šta je bilo dalje, ne znam.

Primedba za strance: trilionom u moskovskim trustovima zovu hiljadu milijardi. 33 triliona se piše ovako: 33.000.000.000.000

1 Murger Henri (1822–1861) franc. knjiž. Najpoznatije delo su mu »Boemi«, delo po kome je Pučini napisao operu. [Prev.]

Čovek u fraku

Ziminova opera. »Hugenoti«. Isti onakvi, kao i hugenoti 1893, hugenoti 1903, hugenoti 1913 i, najzad, hugenoti 1923. godine!

Upravo od 1913. nisam gledao »Hugenote«. Prvi utisak: da poludiš. Dva tanka zelena stuba i veliki broj plavkastih žaba u trikoima. A onda tenor počinje tako da pева, da odmah poželiš u bife i:

— Gradanine poslužitelju, piva! (»čoveka« u Moskvi još nema).

U usima odzvanja gromoglasno Marselovo »Pif-Paf!«, a u mozgu pitanje:

— Zar je to zaista tako dobro, što ni poslednje burne godine nisu izbacile te hugenote iz pozorišta, ofarbanog nekim žabljim bojamama?

Ma kakvi izbacile! U parteru, u ložama, na galerijama nigde slobodnog mesta. Svi pogledi usredsredeni na žute Marselove čizme. A Marsel, šaljući parteru preteće poglede, opominje:

Milost ne čekajte,

Jer nje neće bi-i-ti!...

Aplauz.

Solisti, poplavili ispod šminke, probijaju se kroz bučnu masu hora. Zavesa se spušta. Svetlo. Odmah poželim sendviće i cigaretu. Prvo je nemoguće, jer da bi se jeo sendvić, treba zarađivati deset milijardi mesečno. Ono drugo se već može.

Kod veštalice promaja razgona dimnu zavesu. U foajeu buka, struganje cipela po podu,

jeftini parfemi. Mračno raspoloženje posle cigarete.

Sve je kao i uvek, kao i pre petsto godina. Sa izuzetkom odeće. Sakoi sumnjivog izgleda, frenčevi izlizani.

— Vidiš ti to pomislio sam, posmatrajući — publika je ista, ali je i drugacija...«

I tek što sam to pomislio, kad na ulazu u parter ugledah čoveka. On je bio u fraku! I sve je bilo na svom mestu. Zastlepili su plastron, ispeglane pantalone, lakinane cipele i, najzad, sam frak!

Ne bi ga se postidela ni francuska komedija. Isprva sam baš to i pomislio: stranac. Od njih se može svašta očekivati. Ali ispostavilo se da je naš.

Mnogo zanimljivije od fraka bilo je lice njegovog vlasnika. Izraz zabrinute odlučnosti kvario je njegov moskovski lik. U očima mu se moglo jasno pročitati:

»Da, frak. Pa šta onda? Niko nema prava da mi kaže ni reč. Nema zakona koji bi zabranjivao frakove.«

I zaista, niko čoveka u fraku nije dirao, on čak nije ni pobudivao neki naročiti interes. I stajao je nepokolebljivo, kao hridina zapljuškivana talasima saka i frenčeva.

Frak me je toliko zainteresovao, da čak ni operu nisam pažljivo pratio.

Nametalo mi se pitanje:

»Šta bi trebao da znači taj frak? Da li je to muzejska vrednost u Moskvi usred frenčeva 1923. godine, ili je to neki signal, kao: recite šta hoćete, ali za pola godine svi ćemo obuci frakove?«

Mislite da je to besmisleno pitanje? Ne budite tako sigurni. . . ■■■

Koliko košta pušenje

Iz haosa se na neki način rada red. Neki za to doznaju iz novina sa velikim zakašnjenjem, a neki iz gorkog istkustva na licu mesta u procesu sazdavanja tog reda.

Tako se, na primer, nepman o kojem ću govoriti, upoznao sa novim redom u hodniku vagona sa rezervisanim mestima na Nikolajevskoj železničkoj stanici.

On je, uopšte uvez, bio dobar čovek i jedino što ga je dovodilo do besa bili su boljeveci. O boljevcima nikako nije mogao da govori spokojno. O zlatnoj valuti — spokojno. O slanini — spokojno. O pozorištu — spokojno. O boljevcima — pena na usta. Čini mi se, kad bi se mala doza njegove sline ubrzala zamorac, zamorac bi uginuo momentalno. Dva grama bilo bi dosta da se otruje eskadron Budonoga zajedno sa konjima.

A sline je nepman imao mnogo, zato što je stalno pušio.

I kad je ušao u vagon sa svojim koferom i ugledao natpis na zidu, prezrviv osmeh mu se pojavio na izražajnom licu.

— Možeš misliti — rekao je... ili, tačnije, nije rekao nego proškrugata. — Pravili su svijet, etičetiri godine, a sad će, kao, da prave red. A zašto je onda trebalo sve to rušiti? I vi mislite, da će ja poverovati da će od toga nešto biti? Ruski narod je takav da će im opet sve ispljavati.

Od muke i besa on baci opušak na pod i razgazi ga. I istog časa (davo bi ga znao odakle se stvorio — kao da je kroz zid prošao) pojavio se neko sa knjižicom u ruci i rekao, postavljajući nov rekord lakoničnosti:

— Trideset miliona.

Ne mogu da opišem nepmanovo lice. Posmislio sam da će ga udariti kap.

Eto vidite, drugovi berlinci. A vi kažete: »bolscheviki«, »bolscheviki!« Baš volim ovaj red!

Dolazim u pozorište. Odavno nisam bio. I svuda vise plakati: »Pušenje strogo zabranjeno«. Pomicih: kakvo je to čudo — pod plakatima stvarno niko ne puši! Kako to objasniti? A objašnjava se vrlo prosti, isto kao u vagonu. Cim je neki tip sa crnom bradicom, pročitavši upozorenje, slatko povukao dva dima, pojavio se mladić simpatičnog, ali odlučnog izraza li-da i:

— Dvadeset miliona.

Negodovanju crne bradice nije bilo kraja. On nije htio da platí. Ja sam očekivao eksploziju od strane simpatičnog mladića, koji se dobrodošno igrao blokom za priznanice. Nikakve eksplozije nije bilo, ali se zato iza mladićev leda, bez ikakvog signala sa njegove strane (boljevički trikovi) od vazuđa sat kao milicioner. Čista hofmanovština! Milicioner nije rekao nijednu reč, nije učinio nijedan pokret. Ne. On je bio prosto ovapločenje prekora u svom šinjelu sa revolverom i pištaljkom. Crna bradica je platila kaznu sa natprirodnim hofmanovskom brzinom.²

I tek tada se andeo čuvat, kojem se na ledima umesto krila nalazila kratka, elegantna puška udaljio, a »dobrodošni proleterski osmeh zaigrao mu je na licu« (tako mlade gospodice pišu revolucionarne romane).

Slučaj sa crnom bradicom tako je delovao na moju osetljivu dušu (a imam utisak da nije samo na mojoj) da je sada, gde god došao, pre nego što izvadim tabakeru, zabrinuto osmotrim sve zidove — nema li nekih opominjućih plakata. I ako vidim plakat »strogog zabranjenog« koji navodi ruskog čoveka da u inat zapali ili pljuje po podu, obavezno ću se suzdržati od toga. ■■■

¹ Ovo je, možda više nego Nemcima, namenjeno rus. pol. emigrantima, kojima je tih godina prva stanica bio Berlin. I sam Bulgakov bio je krajem dvadesetih gotovo prinudjen da emigrira. Ipak, ostao je u SSSR-u do smrti, takođe na svoju stetu, jer mu od 1927. u domovini praktično više ništa nije stampano, a i drame su skinute sa scene. (Prev.)

² Aluzija Bulgakovu, na delu E. T. A. Hofmana (1776 — 1822) nem. knjiž. Njegova fantastika imala je velik uticaj na mnoge književnosti, među njima na rusku, a delo »Davolji eliksir« prevedeno je i kod nas. (Prev.)

Crvena palica

Nema veće zablude nego zamišljati ogromnu, zagonetnu Moskvu 23-če godine u samo jednoj boji.

To je spektar. Svetlosni efekti su zapanjujući. Kontrasti — čudovišni. Razne Dunjke i projekcije (o, pokora moja — moskovski prosjaci! Cim je rođen nep u lakiranim cipelama, odmah se stvorio i taj užas prnjama, sa odvratnim glasom, i zaseo na sve raskrsnice, oglasio se iz kapija, zabatrgao se po ulicama), povici fosilnih fijakerista i bešumno kretanje automobila blistavih od laka, plakati sa svetskim imenima... a u kiosku na Strasnom trgu prodaje časopise privremeni vršilac dužnosti od sutnog trafikanta — jedna nepismena žena!

Kunem vam se — nepismena.

Lično sam bio na tom kiosku. Tražio sam »Rossiju«, a ona mi je dala »Korablj« (isti broj slova!). Kažem, nije to. Žena se uskomešala u kiosku. Dala mi drugo. Opet nije to.

— Pa dobro, zar ste nepismeni? (To sam ja ironično upitao.)

Ali na stranu ironija, živilo očajanje! Žena je stvarno bila nepismena.

Moskva je kotao u kome se kuva novi život. To je vrlo teško. Sami se u njemu moramo kuvati. Među Dunjkama i nepismenim stvara se novi organizacioni skelet i ispunjava sve delove stvarnosti.

Oneraspoložen zbog žene sa »Korabljom« u ruci i od pobesnelih fijakerista koji spominju kolektivnu nam majku, pošao sam Stolešnjikovom ulicom i na raskrsnici sa Velikom Dmit-

rovkom ugledao opet fijakeriste. Na raskrsnici je, očigledno, bio neki zastoj. Lanac brodonja na kočijaškim sedištima bio je nepomičan. Ja se začudih. Zašto niko ne psuje? Zašto se nestreljivi kočijaši ne probijaju napred?

Gospode bože! Zastoj je bio zbog toga što je u milicionerovim rukama bila crvena palica i on je ukoceno stajao, podigavši je uvius.

Ali lica kočijaša! Sijala su kao na Uskrštu! I kada je milicioner, propustivši tramvaj i dva automobila, mahnuo palicom, dodavši ne-svojstveno nežno konstelblima i šučmanima.¹

— Kreći!

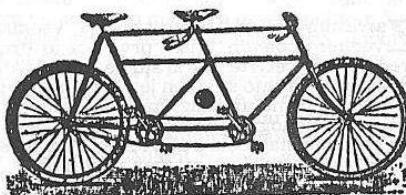
fijakeristi su krenuli tako lagano i pažljivo, kao da ne voze zdrave moskovljane, nego teške ranjenike.

Dajte nam samo tačku oslonca, i mi ćemo pomeriti kuglu zemaljsku. ■■■

(1923.)

¹ Constable (engl.); schutzmann (nem.) — plicajac. (Prev.)

Sa ruskog: Andrij Lavrik

IZUZETNO KOMIČNI LAMENT PIRAMA I TIZBE

Suzan Zontag

ZID: Ulogu zid je svršio, pa tako zid može sada da se skloni lako. /San letnje noći, čin V, scena I/

TIZBA: Nema ga više.

PIRAM: On nas je razdvajao. Žudeli smo jedno za drugim. Bili smo razdvojeni.

TIZBA: Stalno sam mislila na njega.

PIRAM: Ja sam mislio da ti misliš na mene.

TIZBA: Ludice! (Poljubi ga.) Koliko sam te samo ubedivala u to. Ja govorim o onome što nikad nisam izrekla. Svaka moja rečenica sadržavala je jednu drugu, neizgovorenu: »A zid...« Evo, recimo: »Idem u kafe 'Pari'«

PIRAM: A zid...«

TIZBA: Recimo: »Šta se večeras daje u 'Arsenalu'?«

PIRAM: »A zid...«

TIZBA: Recimo: »Jadni Turci u Krojčbergu.«

PIRAM: »A zid...«

TIZBA: Upravo to.

PIRAM: To je bila prava tragedija. Hoće li sad nastati komedija?

TIZBA: Nećemo postati obični ljudi, jel' da.

PIRAM: Znači, mi sad možemo da činimo šta nam je volja.

TIZBA: Pomalo me obuzima nostalgija. Varljivo li je to ljudsko srce.

PIRAM: Tizba!

TIZBA: Nema to nikakve veze s tobom, voljeni moj! Ti znaš da sam zanavak tvoja. Zapravo, ti si moj. Ali to je jedno te isto, jel' da? Ja sam mislila na... znaš na šta. Malo mi nedostaje.

PIRAM: Tizba!

TIZBA: Malkice. (PIRAM se mršti.) Hajde, dragi, osmehni se. Ala ste vi muškarci ozbiljni!

PIRAM: Ja sam patio.

TIZBA: Pa i ja sam, na svoj način. Naravno, ne kao ti. Ni s ove strane nisu baš cvetale ruže.

PIRAM: Nemojmo se svadati.

TIZBA: Mi da se svadamo? Nikad! (Ćuje se rušenje zida.) Oslušni. Kakav čudesan zvuk!

PIRAM: Sto ne poñesoh magnetofon. Imam »soniju«.

TIZBA: Baš mi je milo što sada možeš sebi sva priuštiš. Nisam znala da si bio tako siromašan.

PIRAM: Bilo je strašno. Ali, znaš, činilo je dobro mom karakteru.

TIZBA: Eto, vidiš. Čak je i tebi žao. Lepo je mene opomenuo jedan američki umetnik prošle godine, reče. »Nedostajaće vama taj zid. (Krišom gleda u nagomilane komade malteru.) Ovi napreduju.

PIRAM: Ostavimo se nostalgije.

TIZBA: Ali složišće se da mu moram uputiti koju reč. On nas je učinio drugaćijima.

PIRAM: Mi ćemo uvek biti nešto posebno.

TIZBA: Ne bih rekla. Toliko je automobilova, prljavštine. Vidi te prošjaké. Pešaci ne čekaju da se upali zeleno svetlo na semaforu. Automobili se parkiraju na pločniku.

(Ulazi DUH NJUJORKA.)

DUH: Prepoznajem te, o grade. Tvoje barove s kožnimoteljama, tvoje festivalne alternativne filma, tvoje rasne, tamnopute stranice, tvoje grabežljive agente za prodaju nekretnina, tvoje prodavnice »Art Deko«, tvoj rasizam, tvoje mediteranske restorane, tvoje ulice prepune smeća, tvoje neučestne mehaničare...

TIZBA: Ne! Da si nestao sad! Ovo je Berkli u srednjoj Evropi.

DUH: Srednja Evropa — tlapnja. Tvoj Berkli — interludi. Ovo će biti Njujork, evropski grad — tako je sudeno. Jedino što je ostvarenje odloženo za nekih šezdeset godina.

DUH NJUJORKA: nestaje.)

TIZBA: Pa, mislim da to i nije tako loše. Kad Njujork već nije u Americi, ovaj grad neće biti ni...

PIRAM: Svakako, pod uslovom da ostane ovako ofukan i pun neželjenih stranaca. (Uzdiše.) Ne nadajmo se zaludu.

TIZBA: Oh, hajde da se nadamo. Bićemo bogati. Tek novac je to.

PIRAM: I moć. Sviđeće se to meni.

TIZBA: Ništa nismo dobili nezasluženo. Za jedno smo. Slobodni smo.

PIRAM: A ipak, sve se dogada prebrzo. I skupo nas staje.

TIZBA: Sve dok smo skupa, niko nas ne može prisiliti da činimo ono što ne želimo.

PIRAM: Teško mi bude kad se setim onih koji nisu naše sreće. Ali, setićeš ih se ponekad, zar ne?

TIZBA: Želim da zaboravim sve stare priče.

PIRAM: Istorija je nostalgija.

TIZBA: Razvedri se, dragi. Svet je podjeljen na Stari i Novi. A mi ćemo uvek biti na onoj pravoj strani, od sada pa nadalje.

PIRAM: Gete je rekao...

TIZBA: Ah, ne pominji mi Getea.

PIRAM: Dobro kažeš.

TIZBA: U poslednjem delu Valtera Benjamina...

PIRAM: Ne pominji mi Benjaminina!

TIZBA: Dobro. (Na trenutak učute.) Hajdemo u štetu.

(Vide povorku trgovaca kako im se približava preko polja. Među njima ima i ruskih vojnika.)

PIRAM: Kad pomislim da je ovo bila ničija zemlja.

TIZBA: Šta to oni prodaju?

PIRAM: Sve. Sve je na prodaju.

TIZBA: Kaži da je krenulo nabolje. Molim te!

PIRAM: Naravno da je krenulo nabolje. Ne moramo da umremo.

TIZBA: Onda da proslavimo. Uzmi šampanjac. Uzmi koka-kolu. (Piju.)

PIRAM: Konačno sloboda.

TIZBA: Nemoj slučajno da bacis limenku na zemlju.

PIRAM: Za šta ti mene smatraš?

TIZBA: Oprosti. Samo sam... Oprosti. Da, sloboda.

(ZAVESA) ■■■

S engleskog: Vladislava Gordić